

Paweł Matej

Instytucja skazania bez rozprawy w polskim KPK

Studenckie Zeszyty Naukowe 4/7, 71-75

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Matej, student III roku

Instytucja skazania bez rozprawy w polskim KPK.

I

Obowiązujący od 1 września 1998 roku Kodeks Postępowania Karnego wprowadził istotną nowość: możliwość porozumienia się i uzgodnienia rozstrzygnięcia przez uczestników postępowania karnego, a następnie wydania przez sąd wyroku bez przeprowadzania rozprawy¹. Wiąże się to z odejściem od dotychczasowej polityki karnej i klasycznego pojmowania procesu karnego mającego służyć realizacji norm karnomaterialnych na rzecz porozumienia się oskarżonego z pokrzywdzonym w kwestii naprawienia szkody i zadośćuczynienia.

Taki sposób rozstrzygania i eliminacji konfliktów powstałych między stronami na skutek popełnienia przestępstwa w pewnym stopniu upodabnia proces karny w zakresie celów, jakie mają być osiągnięte, do procesu cywilnego.

II

W doktrynie wskazuje się, iż polskie rozwiązanie oparte jest na tzw. Patte-giamento, znanej procedurze włoskiej², nie jest jednak jego prostą recepcją do polskich warunków.

Patte-giamento polega na możliwości uzgodnienia wspólnej propozycji co do kary między oskarżycielem i obroną. Sąd może orzec karę na zgodny wniosek stron w sprawach o przestępstwa zagrożone karą nie przekraczającą 3 lat pozbawienia wolności. Kara orzeczona na zgodny wniosek powinna być niższa o 1/3 od ustawowego zagrożenia i nie może przekroczyć 2 lat. W tym trybie można też orzec karę grzywny; wniosek może także obejmować zawieszenie wykonania kary.

Do uzgodnienia między oskarżycielem i obrońcą może także dojść już w postępowaniu przygotowawczym. Zostaje ono wtedy przedłożone sędziemu śledczemu. Uzgodnienie może nastąpić w początkowej fazie postępowania głównego, nie później jednak niż w chwili rozpoczęcia rozprawy głównej.

Otrzymawszy zgodny wniosek stron co do wymiaru kary, sąd może propozycję przyjąć i wymierzyć karę w wymiarze wnioskowanym. Może też propozycji nie przyjąć i prowadzić rozprawę na zasadach ogólnych, ewentualnie uniewinnić oskarżonego. Orzekając na zgodny wniosek, sąd przeprowadza postępowanie dowodowe wyłącznie na podstawie akt sprawy.

¹ Art. 335 w zw. z art. 343 Ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks Postępowania Karnego (Dz. U. Z 1997 r. Nr. 89, poz. 555)
² por. art. 444 – 448 kpk Włoch z 1989 r.

Dodatkową korzyścią dla oskarżonego jest krótszy niż w postępowaniu zwyczajnym termin zatarcia skazania wynoszący 2 lata (w przypadku zbrodni termin ten ulega wydłużeniu do 5 lat)³.

Interesujące jest to, iż złożenie wspólnego wniosku nie jest w prawie włoskim rozumiane jako przyznanie się oskarżonego do winy. Zbliża to instytucję *patteggiamento* do wywodzącej się z praktyki systemów prawa *common law* instytucji *plea bargaining*, oznaczającego dosłownie „targowanie się o przyznanie do winy”.

Czym zatem jest instytucja *plea bargaining* ⁴? Stanowi ona najistotniejsze porozumienie w angielskim procesie karnym. Jej sens zasadza się w tym, że w procesie opartym na tradycji *common law* rozprawa rozpoczyna się w sprawach karnych zgłoszeniem tzw. *plea* – deklaracji w kwestii swej winy, których jednak nie można utożsamiać z przyznaniem się. Złożenie *guilty plea* (odpowiadające przyznaniu się) powoduje iż przewód sądowy jest zbędny, a sąd od razu przystępuje do wyrokowania. Daje to wymiarowi sprawiedliwości znaczną oszczędność czasu i środków. Stąd też system różnych „zachęt” dla oskarżonych do złożenia *guilty plea*, polegających najczęściej na proponowaniu łagodniejszej kary.

III

Wróćmy jednak do instytucji skazania bez rozprawy przewidzianej w polskiej ustawie procesowej. Jego istota sprowadza się do tego, iż oskarżony uzgadnia z prokuratorem zasady, na jakich ma ponieść odpowiedzialność karną. Przybierają one następnie postać wynegocjowanej z oskarżonym propozycji zawartej we wniosku prokuratora skierowanym do sądu, który w razie uwzględnienia tego wniosku rezygnuje z przeprowadzenia rozprawy. Aby to mogło jednak nastąpić konieczne jest zaistnienie określonych podstaw zawartych w art. 335 kpk. Powinny one istnieć kumulatywnie, a brak którejkolwiek z nich powoduje, iż skazanie bez rozprawy jest niedopuszczalne.

Można wyróżnić pięć podstaw koniecznych do skazania bez rozprawy⁵, a są nimi:

1. Wniesienie aktu oskarżenia i dołączenie do niego wniosku prokuratora o skazanie oskarżonego bez rozprawy.
2. Niewątpliwość okoliczności popełnienia przestępstwa.
3. Zagrożenie karą pozbawienia wolności do lat 5.
4. Zgoda oskarżonego.
5. Pozytywna prognoza co do osoby oskarżonego.

³ Więcej na temat uregulowania włoskiego: Andrzej R. Świątłowski: *Porozumienia w procesie karnym niektórych państw europejskich* Przegląd Sądowy, nr 1

⁴ Więcej na temat *plea bargaining* zob. Andrzej R. Świątłowski: *Porozumienia w procesie karnym niektórych państw europejskich* Przegląd Sądowy, nr 1, także A. Świątłowski: *Zjawisko plea bargaining (wytargowane przyznanie się) w angielskim procesie karnym* Palestra 1992, nr. 9-10.

⁵ Por. R. Koper: *Warunki skazania oskarżonego wyrokiem bez rozprawy* Przegląd Sądowy 1999, nr. 5

Konstrukcja pierwszej z podstaw wskazuje na to iż przede wszystkim muszą zachodzić podstawy do wniesienia aktu oskarżenia. Dopiero do aktu oskarżenia może być dołączony wniosek o skazanie bez rozprawy jako szczególnego rodzaju pismo procesowe, będące pewnego rodzaju uzupełnieniem w stosunku do aktu oskarżenia. Stanowi on propozycję prokuratora uzgodnioną z podejrzanym, a skierowaną do sądu, aby ten wymierzył mu karę, lub zastosował środek karny określony we wniosku.

Trzeba też przyjąć możliwość cofnięcia przez prokuratora wniosku o skazanie bez rozprawy. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy ujawnią się nowe okoliczności przesądzające o braku którejkolwiek z przesłanek zastosowania art. 335. Przyczynić się to może do wzmocnienia stabilności wyroków wydawanych bez przeprowadzenia rozprawy.

Kolejną z przesłanek skazania bez rozprawy jest wymaganie, aby okoliczności popełnienia przestępstwa nie budziły wątpliwości. Będzie ona spełniona w sytuacji, gdy:

- Oskarżony przyznał się do zarzucanego mu czynu, a przyznanie to jest wiarygodne w świetle zgromadzonych dowodów i nie nasuwa żadnych wątpliwości.
- Oskarżonego ujęto na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa albo organ ścigania dysponuje innymi dowodami, które w sposób oczywisty i bezpośredni wskazują na oskarżonego jako sprawcę czynu i potwierdzają fakt dokonania przez niego czynu (dowody zebrane w sprawie są pewne)
- Oskarżony nie kwestionuje szczegółów zdarzenia i nie występują rozbieżności – w zakresie ustalenia stanu faktycznego – między nim i oskarżycielem

Następną przesłanką dopuszczenia skazania oskarżonego bez rozprawy jest zagrożenie karą do 5 lat pozbawienia wolności. Decyduje tutaj ustawowe zagrożenie karą pozbawienia wolności nie przekraczające wspomnianych 5 lat, występujące w części szczególnej kodeksu karnego. Nie ma natomiast znaczenia ewentualne obostrzenie wynikające z części ogólnej lub części szczególnej kodeksu karnego.

Kolejną przesłanką jest uzyskanie od oskarżonego zgody na skazanie go bez przeprowadzenia rozprawy. Prokurator uzyskując zgodę oskarżonego powinien mieć pewność, iż jest on świadomy znaczenia rozprawy i rezygnacji z określonych uprawnień przysługujących mu w jej toku.

Zgoda powinna być udzielona przez oskarżonego osobiście. Powinna być też dobrowolna. Wyrażenie bowiem przez niego zgody pod wpływem przymusu, groźby, błędu, podstępów lub innych form oddziaływania spowoduje wadliwość złożonego oświadczenia. Tym samym także oświadczenie w przedmiocie porozumienia z prokuratorem w sprawie skazania bez rozprawy będzie dotknięte nieważnością.

Wydaje się być także słuszny pogląd wyrażony przez E. Kruk⁶, iż zgoda oskarżonego powinna być połączona z przyznaniem się oskarżonego do popełnienia zarzucanego

⁶ E. Kruk *Wyrok skazający na posiedzeniu sądu I instancji. Zagadnienia wybrane* Annales Universitatis Mariae Curie – Skłodowska Lublin – Polonia vol. XLV, sectio G, 1998

nego mu przestępstwa. Brak bowiem takiego przyznania się oskarżonego poddaje w wątpliwość pomyślną prognozę co do osoby sprawcy czynu przestępnego. Z kolei według S. Waltoś⁷ samo wyrażenie zgody na skazanie bez rozprawy urasta do rangi ekwiwalentu przyznania się, który w takim przypadku jest wystarczający, chociażby nawet oskarżony w wyjaśnieniach zaprzeczał dopuszczenia się czynu.

Ostatnią z przesłanek dopuszczalności skazania bez rozprawy jest pomyślna prognoza co do osoby sprawcy przestępstwa. To postawa oskarżonego ma bowiem uzasadniać przyjęcie, iż cele postępowania zostaną osiągnięte, mimo nieprzeprowadzenia rozprawy. Aby to ustalić należy wziąć pod uwagę takie czynniki jak: stosunek oskarżonego do popełnionego czynu, stosunek do pokrzywdzonego, zwłaszcza wyrażenie skruchy lub naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem. Nie bez znaczenia będą też elementy składające się na osobowość oskarżonego, w tym także sposób życia oskarżonego przed dokonaniem przestępstwa⁸.

IV

Po upływie aktu oskarżenia wraz z wnioskiem o skazanie, prezes sądu kieruje sprawę – w ramach wstępnej kontroli aktu oskarżenia na posiedzenie. Udział prokuratora w tym posiedzeniu jest obowiązkowy, natomiast inne strony, obrońcy i pełnomocnicy mogą wziąć w nim udział, jeżeli się stawiają.

W trakcie posiedzenia sąd nie przeprowadza postępowania dowodowego. Odczytuje się jednak dokumenty zawarte w aktach. Za ujawnione bez odczytywania uznaje się dane dotyczące oskarżonego, oraz wynik wywiadu środowiskowego.

Sąd nie jest związany wnioskiem prokuratora. Stosownie do okoliczności może go uwzględnić lub odrzucić. Nie może jednak uznać go częściowo lub zastosować inną karę bądź środek karny niż zawarte we wniosku. Po rozpatrzeniu wniosku sąd może wydać wyrok skazujący, bądź w przypadku gdy nie zgadza się z wnioskiem prokuratora wyznaczyć termin rozprawy, dalej rozpoznając dany przypadek na zasadach ogólnych. Wyrok wydany na takim posiedzeniu podlega takim samym rygorom jak wyrok zapadły na rozprawie.

V

Liczne dyskusje w doktrynie wzbudziło pytanie o charakter art. 335 kpk: Czy jest on wyłącznie procesowy, czy również zawiera elementy materialno-prawne? Czy przepis ten, zawierający katalog dopuszczalnych w zakresie tej instytucji środków, stanowi samodzielną podstawę prawną do ich stosowania, czy też należy sięgnąć do przepisów ogólnych kodeksu karnego?

⁷ S. Waltoś: *Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997r.* Państwo i Prawo 1997, nr.8

⁸ Więcej na temat przesłanek skazania bez rozprawy: R. Koper *Warunki skazania oskarżonego wyrokiem bez rozprawy* Przegląd Sądowy 1999, nr. 5. także E. Kruk *Wyrok skazujący na posiedzeniu sądu I instancji. Zagadnienia wybrane* Annales Universitatis Mariae Curie – Skłodowska Lublin – Polonia vol. XLV, sectio G, 1998. oraz S. Waltoś: *Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997r.* Państwo i Prawo 1997, nr.8

E. Kruk⁹ twierdzi, że sąd uwzględniając wniosek prokuratora złożony w trybie art. 335 kpk, stosuje instytucje i środki przewidziane w tym przepisie, niezależnie od tego, czy w danym przypadku przepisy kodeksu karnego na to pozwalają tym samym uznaje, że przepis art. 335 kpk ma charakter normy prawa karnego materialnego.

R. Koper¹⁰ wyraża pogląd, że instytucje przewidziane w art. 335 kpk winny być stosowane w trybie i na zasadach kodeksu karnego. Przepis zaś art. 335 stanowi uzupełnienie regulacji materialnoprawnych i nie może być rozpatrywany w oderwaniu od ich ogólnych zasad i założeń sformułowanych w kodeksie karnym.

Według R. A. Stefańskiego¹¹ przepis art. 335 kpk stanowi samoistną podstawę prawną do stosowania instytucji w nim wymienionych, lecz według zasad wynikających z kodeksu karnego, z modyfikacjami.

Wreszcie autorzy komentarza do kodeksu postępowania karnego pod red. P. Hofmańskiego¹² uznają przepis art. 335 kpk za normę o charakterze wyłącznie proceduralnym.

Dyskusję nad powyższym problemem podsumowała uchwała Sądu Najwyższego z 8 II 2000 r., który stwierdził, iż „Odstąpienie przez Sąd od wymierzenia kary, na wniosek prokuratora złożony w trybie art. 335 § 1 kpk, uzależnione jest od tego, czy na takie rozstrzygnięcie pozwalają przepisy materialnego prawa karnego”. Tym samym Sąd Najwyższy określił jednoznacznie charakter przepisu art. 335 kpk jako wyłącznie procesowy.

VI

Kończąc rozważania należy jeszcze wspomnieć, że z instytucją skazania bez rozprawy wiązą się też pewne niebezpieczeństwa: Oskarżony wyrażając zgodę na skazanie bez rozprawy rezygnuje z określonych uprawnień przysługujących mu w toku rozprawy, traci możliwość wszechstronnego i dokładnego rozpatrzenia jego sprawy przez sąd.

Problem mogą też stanowić sytuacje polegające na tym, iż oskarżony, faktycznie niewinny, wyraża zgodę na skazanie ze względów taktycznych, nie chcąc ryzykować długotrwałego procesu i uzgadniając w ramach negocjacji łagodniejsze skazanie. Wydaje się więc, że jedynym lekarstwem, mogącym chronić przed takimi niebezpieczeństwami, powinno być dokładne i szczegółowe przeprowadzenie postępowania dowodowego. Wykonanie tego obowiązku powinno spoczywać przede wszystkim na organie prowadzącym postępowanie przygotowawcze.

Podsumowując wypada stwierdzić, iż skazanie oskarżonego bez rozprawy, stanowiące nowe uregulowanie pozwala rokować na przyszłość duże nadzieje. Dopiero jednak czas i praktyka sądów pokaże, czy ta instytucja okaże się skuteczna i czy będzie dobrze służyć stronom postępowania karnego i wymiarowi sprawiedliwości w ogóle.

⁹ Por. E. Kruk *Uwagi o skazaniu bez rozprawy w nowym kodeksie postępowania karnego* Prokuratura i Prawo 1998, nr.4

¹⁰ Por. R. Koper *Warunki skazania oskarżonego wyrokiem bez rozprawy* Przegląd Sądowy 1999, nr. 5

¹¹ Por. R. A. Stefański: *Wniosek prokuratora o skazanie oskarżonego bez rozprawy* Prokuratura i Prawo 1998, nr.2

¹² *Kodeks postępowania karnego, t. II, Komentarz. Warszawa 1999.*